

A demokráciával kapcsolatos elvárások és tapasztalatok Magyarországon 2012-2021

A REPUBLIKON INTÉZET ELEMZÉSE

2022. JÚLIUS

ÖSSZEFOGLALÓ

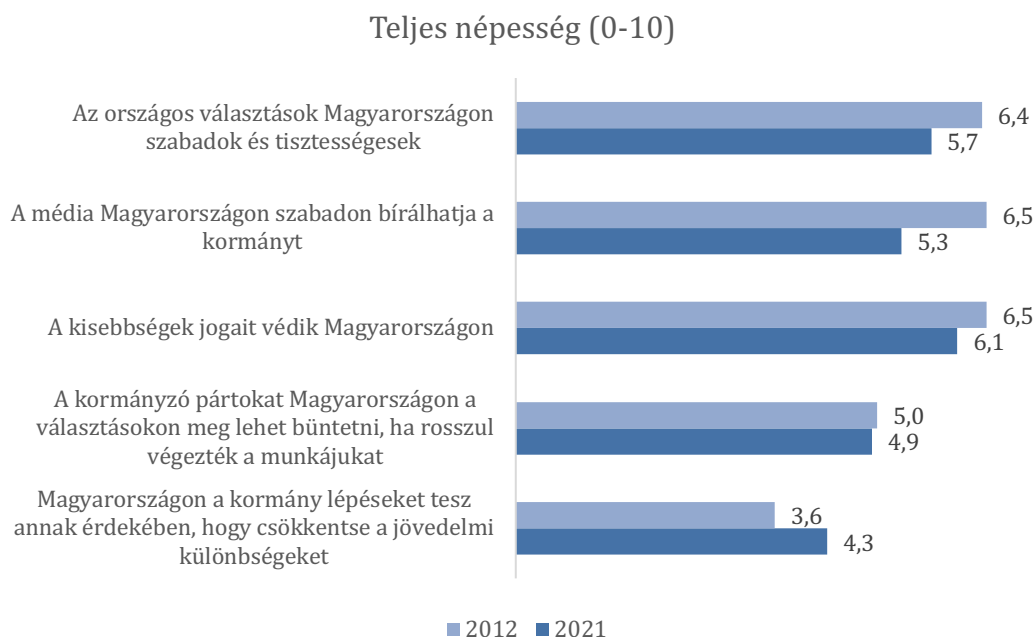
- A válaszadók összességében nem voltak túlzottan pozitív véleménnyel a demokrácia állapotáról hazánkban sem 2012-ben, sem 2021-ben.
- Elsősorban a média szabadsága, továbbá a választások tisztasága és a kisebbségek jogainak védelme kevésbé jellemző 2021-ben, mint 2012-ben.
- A demokrácia szociális dimenziójával kapcsolatban javulást érzékelnek a mintában szereplők. Ez betudható a 2008-as pénzügyi válság súlyos lakossági következményeinek is, amelyet még 2012-ben is érezhetőek voltak.
- Míg 2012-ben az ellenzékiek közelebb álltak a teljes népeséghez, addig 2021-ben minden tekintetben jelentősen rosszabb a véleményük, de különösen a választások tisztasága és a sajtószabadság kapcsán.
- Magasak az elvárások a demokráciával kapcsolatban, amelyeknek azonban – különösen a jövedelemkülönbségek kapcsán – nem felelnek meg a tapasztalatok.
- A kisebbségvédelem tekintetében a legalacsonyabb a különbség a teljes népeségben, aminek egyik oka a témával kapcsolatban megfogalmazott kisebb normatív elvárás.
- A választások tisztasága és a kormány megbüntethetősége tekintetében felfedezhető különbség elvárás és tapasztalat között a Fideszhez közelálló választók esetében is.

BEVEZETÉS

Elsősorban a 2010-es évek elején, közepén uralta a közbeszédet a demokrácia állapota, a demokratikus intézmények megfelelő működése, illetve kormányzati megszállása. A demokrácia állapotáról szóló diskurzus apropóját az új alkotmány (2012), valamint Orbán Viktor illiberális demokráciáról szóló okfejtése adta (2014). A demokrácia minőségéről szóló ellenzéki közbeszéd azonban sokak szerint elfedi azokat a megélhetési ügyeket, amelyek valóban érdeklik a választókat.

Az alábbi elemzésben a magyar emberek demokráciával kapcsolatos attitűdjeit vizsgáltuk időbeli összehasonlításban, valamint az elvárások és az érzékelt valóság közötti összefüggés tekintetében. Noha a problémakörök megadásánál valóban a megélhetési kérdések kerülnek előtérbe, elemzésünk célja azt volt, hogy kiderítsük, mennyire érzékel változást a demokrácia tekintetében a magyar társadalom. A vizsgálatba öt dimenziót vontunk be, ezek a választások tisztasága, a média szabadsága, a kisebbségek jogainak védelme, a kormány leválthatósága és a társadalmi különbségek enyhítése.

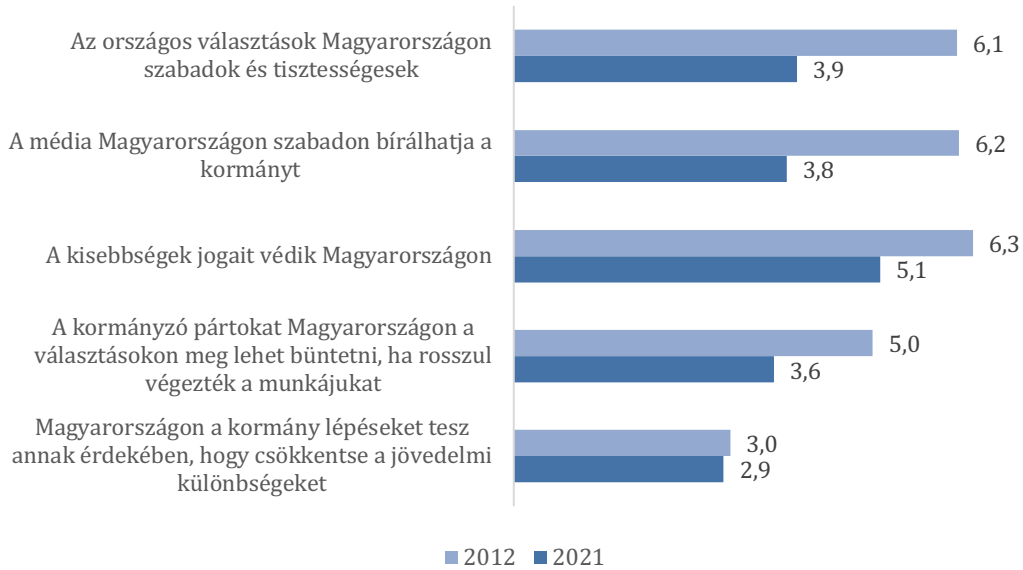
Az elemzést a European Social Survey 2012-es és 2021-es adatainak felhasználásával végeztük. A 2012-es mintában 2014, a 2021-esben 1849 válaszadó szerepelt. A véletlenszerű mintavétel eredményeként a minta reprezentatív minden 15 éves és idősebb, Magyarországi lakóhellyel rendelkező egyénre függetlenül nemzetiségére, állampolgárságára, anyanyelvére.

1. ábra: A demokráciával kapcsolatos vélemények a teljes népességben 2012-ben és 2021-ben (0=egyáltalán nem jellemző, 10=nagyon jellemző)

A teljes népességben vizsgálva elsősorban a média szabadsága, továbbá a választások tisztasága és a kisebbségek jogainak védelme kevésbé jellemző 2021-ben, mint 2012-ben a válaszadók szerint (1. ábra). A demokrácia szociális dimenziójával kapcsolatban azonban javulást érzékelnek a teljes népesség tekintetében a mintában szereplők. Ez betudható többek között a 2008-as pénzügyi válság súlyos lakossági következményeinek is, amelyek még 2012-ben is érezhetőek voltak. Összességében azonban nem voltak a válaszadók túlzottan pozitív véleménnyel a demokrácia állapotáról hazánkban. Bár a legtöbb esetben az 5-ös középértéknél jobbra ítélték az egyes dimenziókat, nem volt igazán kimagasló az eredmény a választások tisztaságával vagy éppen a média szabadságával, a kisebbségek jogvédelmével kapcsolatban már 2012-ben sem.

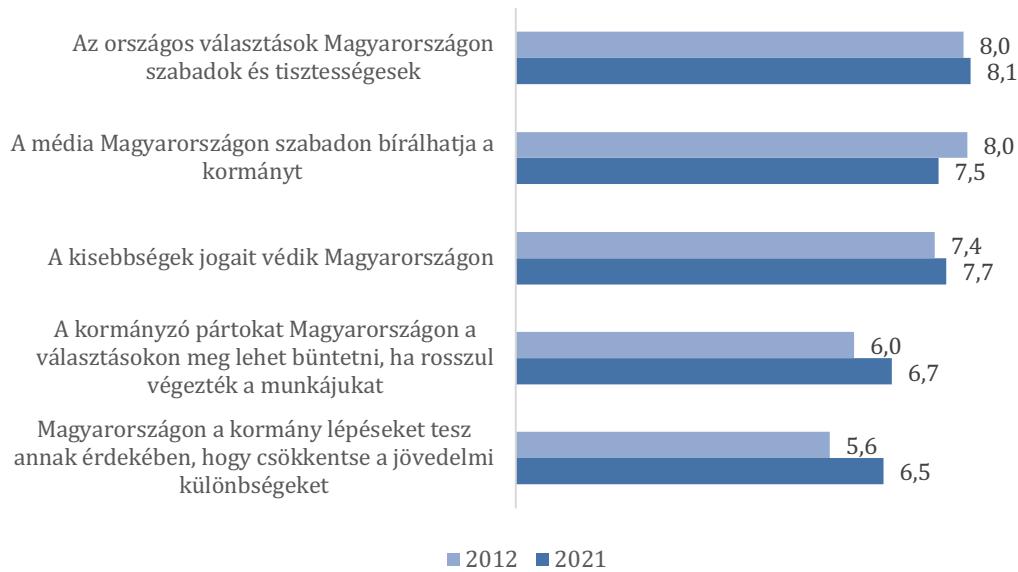
Ellenzéki párthoz közelállók (0-10)

2. ábra: A demokráciával kapcsolatos vélemények az ellenzéki párthoz közelállók között 2012-ben és 2021-ben (0=egyáltalán nem jellemző, 10=nagyon jellemző)

Az elemzés során nem a korábbi pártválasztást vizsgáltuk, hiszen a 2021-es interjúk során a 2018-as választásukkal kapcsolatban kérdezték meg a válaszadókat. Így a pártszimpátiát az alapján állapítottuk meg, hogy közel érzi-e magát a válaszadó egy bizonyos párthoz. Mivel 2012-ben és 2021-ben más pártok szerepeltek az ellenzéki oldalon a kérdőívben, így két csoportot alkottunk, a Fidesszel, illetve egy ellenzéki párttal szimpatizálókét. Ez a két csoport tehát erősebb politikai kötődéssel rendelkezik, mint a választások az egyik vagy másik pártra szavazók. Míg 2012-ben az ellenzékiek a demokrácia állapotával kapcsolatos kérdések tekintetében közelebb álltak a teljes népességhez, addig 2021-ben jelentősen rosszabb a véleményük minden tekintetben, de különösen a választások tisztasága és a sajtószabadság kapcsán (2. ábra).

Fideszhez közelálló szavazók (0-10)

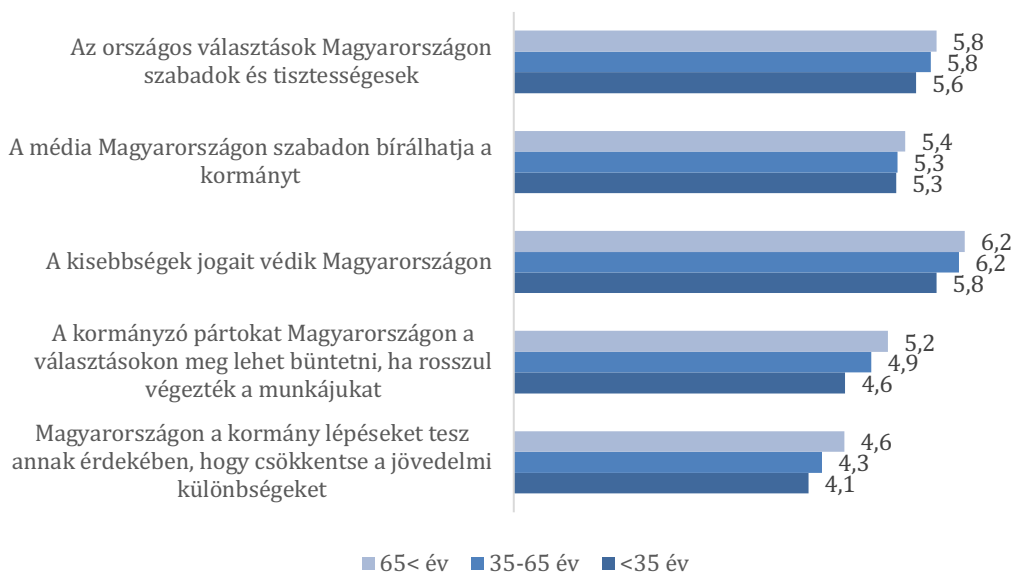

3. ábra: A demokráciával kapcsolatos vélemények a Fideszhez közelállók között 2012-ben és 2021-ben (0=egyáltalán nem jellemző, 10=nagyon jellemző)

A Fideszhez közelállók véleménye pozitívabb 2021-ben, mint 2012-ben, egyetlen kivételt a média szabadsága jelent (3. ábra). Lényeges azonban, hogy nem ugyanazok személyekről van szó egyik ábra esetében sem, ugyanakkor korábbi kutatások azt mutatták, hogy viszonylag szűk a Fideszt elhagyó választói réteg.¹

¹ Szabó Andrea, Böcskei Balázs: "Kiket rabolnak el egymástól a pártok? És kik az elcsábíthatatlanok?" *24.hu*, 2020. 09. 09., <https://24.hu/belfold/2020/09/09/partok-ellenzek-kozvelemeney-kutatas-szavazotabor/>

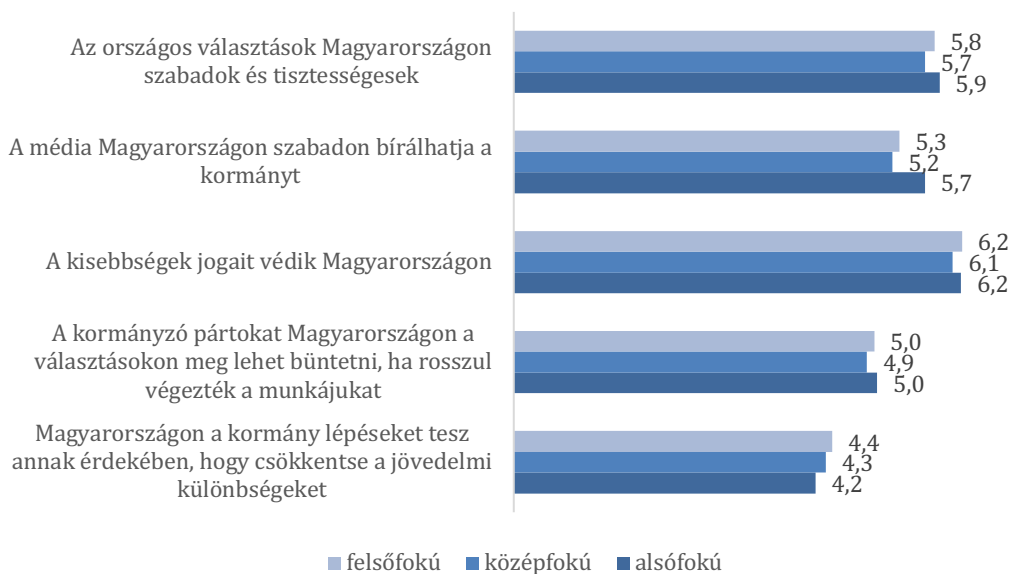
Korcsoportos bontás, 2021

4. ábra: A demokráciával kapcsolatos vélemények korcsoportok szerint 2021-ben (0=egyáltalán nem jellemző, 10=nagyon jellemző)

Megvizsgáltuk, hogyan alakultak a demokráciával kapcsolatos vélemények 2021-ben korcsoportok szerint (4. ábra). Az életkor szerinti bontásban jól láthatóan nincsenek számottevő különbségek, a fiatalabbak elsősorban a kormány megbüntethetősége kapcsán fogalmaznak meg némileg rosszabb véleményt.

Végzettség szerinti bontás, 2021

5. ábra: A demokráciával kapcsolatos vélemények iskolai végzettség szerint 2021-ben (0=egyáltalán nem jellemző, 10=nagyon jellemző)

Az iskolai végzettség szerinti bontás sem mutat kiugró különbségeket, noha látszik, hogy bizonyos esetekben, így a választások tisztasága és a média szabadsága kapcsán az alsófokú végzettségűek némileg pozitívabb véleménnyel vannak.

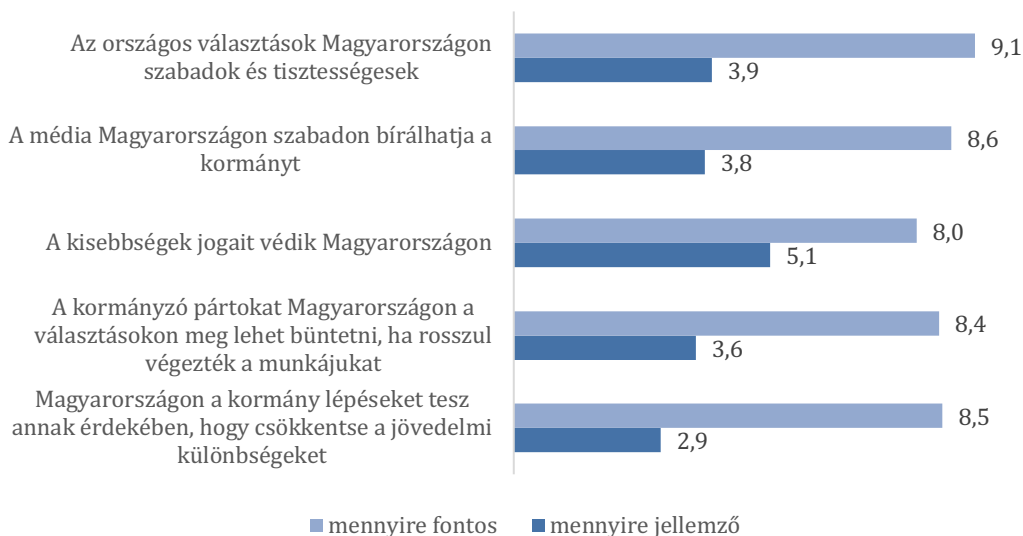

6. ábra: A demokráciával kapcsolatos elvárások és vélemények a teljes népességben 2021-ben (0=egyáltalán nem fontos/jellemző, 10=nagyon fontos/jellemző)

Érdeemes megvizsgálni azt is, hogy mekkora a különbség a demokráciával kapcsolatos normatív elvárások és a tapasztalatok között (6. ábra). Jól láthatóan magasak az elvárások, amelyeknek azonban – különösen a jövedelemkülönbségek kapcsán – nem felelnek meg a tapasztalatok. A kisebbségvédelem tekintetében a legalacsonyabb a különbség a teljes népességben, aminek egyik oka a témával kapcsolatban megfogalmazott kisebb normatív elvárás.

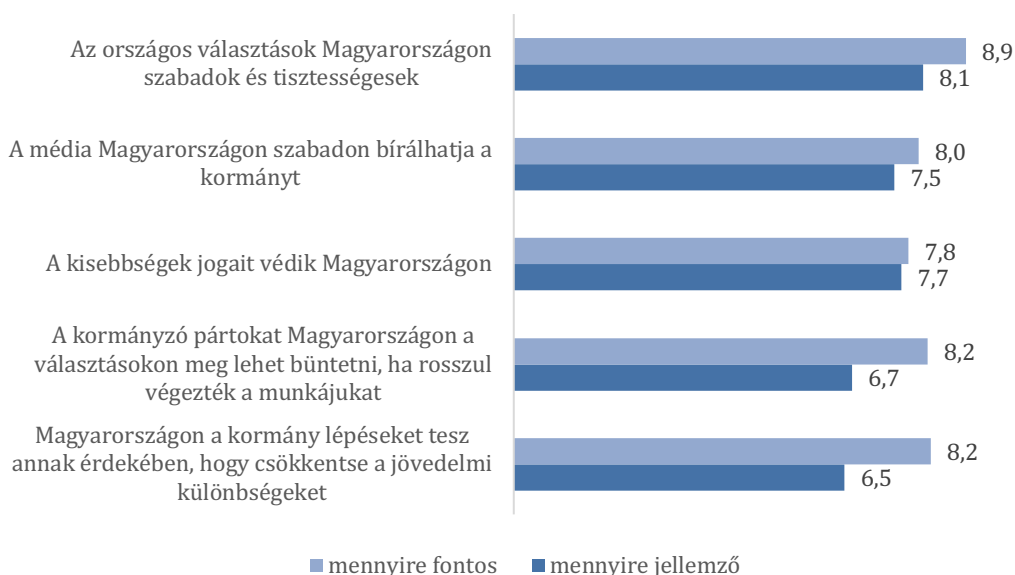
Elvárások és tapasztalatok ellenzéki párthoz közelállók között

4. ábra: A demokráciával kapcsolatos elvárások és vélemények az ellenzéki párthoz közelállók között 2021-ben (0=egyáltalán nem fontos/jellemző, 10=nagyon fontos/jellemző)

Az ellenzéki párthoz közelállók némileg magasabb demokratikus elvárásokat támasztanak, ugyanakkor véleményük szerint jóval kevésbé jellemző az adott demokratikus elv, különösen a szociális dimenzió kapcsán. Náluk is a kisebbségvédelem elve és realitása között legkisebb különbség, ami persze még így is tetemes, mintegy három pontos.

Elvárások és tapasztalatok a Fideszhez közelállók között

5. ábra: A demokráciával kapcsolatos elvárások és vélemények a Fideszhez közelállók között 2021-ben (0=egyáltalán nem fontos/jellemző, 10=nagyon fontos/jellemző)

Az elvárások kapcsán némi különbség látható a Fideszhez és ellenzéki párthoz közelállók között abban, hogy szabadon bírálhatja-e a média a kormányt. Érdekes módon a választások tisztasága és a kormány megbüntethetősége tekintetében is felfedezhető különbség elvárás és tapasztalat között a Fideszhez közelálló választók esetében is (6. ábra).

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

A Republikon működését 2018-22 között az Európai Unió „Europe for Citizens” programja támogatja.